

AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK ÍTÉLETEIBŐL

AZ EGYEZMÉNY 5., 6., 8.
ÉS 9. CIKKEI
SZABADSÁGHOZ
ÉS BIZTONSÁGHOZ VALÓ JOG;
TISZTESSÉGES TÁRGYALÁSHOZ
VALÓ JOG;
MAGÁN- ÉS CSALÁDI ÉLET
TISZTELETBEN TARTÁSÁHOZ VALÓ
JOG; GONDOLAT-, LELKIISMERET-
ÉS VALLÁSSZABADSÁG

Süveges Magyarország elleni ügye¹

Az ügy körülményei. A kérelmezőt 2005. június 2-án vették őrizetbe robbanóanyaggal való visszaélés vádjával. 2007. május 11-én a magyar Központi Nyomozó Főügyészség vádat emelt ellene gyilkosságra való felbujtásért, illetve lőfegyverek és robbanóanyagok jogellenes birtoklásáért. Később a Budapesti Nyomozó Ügyészség fegyveres rablás vádjával állította bíróság elé. A két eljárást 2009. június 22-én egyesítették. 2010 októberében újabb vádemelés történt emberölés miatt, amelyet szintén az ügyszor csatoltak. A kérelmező több alkalommal kizárási indítványt nyújtott be a büntetőbírók ellen elfogultság címén. Az évek során több bíró is kérte kizárását a tárgyalássorozatból.

2014. február 28-án a kérelmezőt életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték, leghamarabb 30 év múlva esedékes, feltételes szabadlábra bocsátás lehetőségével. 2015. július 2-án a másodfokon eljáró bíróság az ítéletet érvénytelenítette, és újra első fokra rendelte az ügyet. Ekkor történt a kérelem benyújtása.

A kérelmező a szóban forgó büntetőeljárás kapcsán először 2005. június 4-én került előzetes letartóztatásba, melyet több alkalommal is meghosszabbították, egészen 2008. május 30-ig, amikor egy másik ügyben született ítélet miatt börtönbe kellett vonulnia. Ennek letelte után, 2011 februárjában ismét előzetes letartóztatásba került. Ettől kezdve többször is kérelmezte, hogy házi őrizetbe vagy valamilyen enyhébb kényszerítő intézkedés hatálya alá kerülhessen. A bíróságok szökés és bűnismétlés veszélye miatt minden ilyen jellegű kérelmét elutasították.

Az előzetes letartóztatás négy éves törvényi maximuma 2012. február 2-án járt le, január 23-án rendelték el házi őrizetét egy ismerősénél. Az elrendelő bíróság megjegyezte, hogy az őrizet feltételei tovább-

ra is mind fennállnak, a kevésbé kényszerítő intézkedés, a házi őrizet elrendelésének egyetlen oka az előzetes letartóztatás időtartamára vonatkozó törvényi maximum elérése. A kérelmező állandó rendőri ellenőrzés alatt állt, a lakást csak minden hónap második szerdáján hagyhatta el reggel nyolc és délután négy óra között. A bíróság a lakhelyelhagyási tilalom enyhítésre vonatkozó kérelmet elutasította, és leszögezte, hogy a kérelmező édesanyjának gyenge egészségi állapota, valamint „szállásadójának” szűkös anyagi körülményei nem adnak elégséges alapot egy még kevésbé kényszerítő intézkedés elrendelésére. Házi őrizetét az elsőfokú ítélet meghozataláig hosszabbították meg. 2012 folyamán többször is különleges engedélyt kapott beteg édesanyjának meglátogatására, a házi őrizet megszüntetésére irányuló, munkavégzés szándéka miatt beadott újabb kérelmét azonban elutasították. Saját egészségi állapotával kapcsolatban, illetve édesapja meglátogatására is különös engedélyeket kapott a bíróságtól. Azokat a kérelmeit viszont, amelyek arra vonatkoztak, hogy édesanyját ápolási célból rendszeresen – az első változat szerint heti kétszer, az utóbb beadott kérelem szerint naponta – meglátogathassa, elutasították. Az édesanyjára vonatkozó gondnoksági eljárás kapcsán tett kérelmeit szintén elutasították, mivel azokban nem jelölte meg, hogy pontosan hova szeretne eltávozni, és a büntetőtörvénykönyv csak pontos időintervallum és pontos helyszín megadása esetén teszi lehetővé a különös engedélyek megadását. Édesapja romló egészségi állapota kapcsán tett kérelmeit a bíróság szintén elutasította. Édesapja 2012. október 8-án meghalt, a temetéssel kapcsolatos teendőkkel összefüggésben a kérelmező ismét elhagyhatta a házi őrizetre kijelölt lakást.

2012. december 3-án a házi őrizetet lakhelyelhagyási tilalomra enyhítették, mely döntést azonban a Budapesti Ítéltábla visszavont, és december 20-ával ismét házi őrizetbe helyezte a kérelmezőt. 2012. december 21-én elutasították az arra vonatkozó kérelmét is, hogy vasárnap délelőttöként misén vehessen részt. A bíróság megállapította, hogy a – foglalkozását tekintve hittantanár – kérelmezőt nem korlátozták aránytalanul a szabad vallásgyakorlásban. Ez idő alatt a házi őrizetet biztosító ismerőse többször is jelezte a hatóságoknak, hogy az állandó rendőri ellenőrzés az ő magánéletét is zavarja, majd 2013. január 7-én indítványozta a bíróságnál, hogy a házi őrizet helyét

változtassák meg, mivel nem képes továbbra is finanszírozni a kérelmező ott tartózkodását. A vizsgáló bíró január 8-án a házi őrizet folytatásának helyszínéül a Pápa melletti Nagytevelen található kempinget jelölte ki, a kérelmező indítványára. A kemping nem volt alkalmas hosszú távú tartózkodásra, erről a kérelmezőt a bíróság is tájékoztatta, de ő fenntartotta kérését. Később a Veszprém megyei rendőrség jelentette, hogy az időjárási körülmények, az élelem- és vízhiány, valamint a rossz higiéniai feltételek a kérelmező egészségi állapotának romlásához vezettek. A kérelmező először kórházba került, majd egy szociális ellátó intézményben helyezték el. Január 21-én a házi őrizet helyéül újra az ismerős lakását jelölték ki, amivel szemben a kérelmező eredménytelenül fellebbezett. 2013. február 26-án a fellebbviteli bíróság megállapította, hogy továbbra is fennáll a szökés és bűnisméltés veszélye, mivel a kérelmező többszörösen visszaeső bűnelkövető. Ha a törvényi maximum nem járt volna le, továbbra is az előzetes letartóztatást tartaná a bíróság megfelelőnek. A kérelmezőt 2013. november 8-ig tartották házi őrizetben, amikor is más bűncselekményekkel kapcsolatos gyanúsítás miatt ismét előzetes letartóztatásba került.

*A döntés.*² A kérelmező szerint házi őrizetének feltételei megsértették az Egyezmény embertelen, megalmazó bánásmód vagy büntetés tilalmát előíró 3. cikket. A Bíróság megállapította, hogy a kempingben történő elhelyezés a kérelmező saját kérésére történt, és amint a hatóságok észlelték a pontos körülményeket, megváltoztatták az elhelyezését. A kempingben összesen 11 napot töltött. A 3. cikkre vonatkozó kérelmet így alaptalannak nyilvánította, és elutasította.

Az Egyezmény 5. cikkének 3. bekezdése kapcsán a kérelmező azt állította, hogy előzetes letartóztatását folyamatosan absztrakt érvek alapján, egyedi vizsgálat nélkül hosszabbították meg. Néhány kifejezett döntés csak az általa elkövetett bűncselekmény súlyát vette latba, egészségi állapotának, személyes körülményeinek, a szökés és bűnisméltés veszélyének mérlegelése nélkül. Felhívta a figyelmet arra is, hogy házi őrizetének feltételeit soha nem szegte meg.

A Bíróság mindenekelőtt megállapította, hogy előzetes letartóztatása nem volt folyamatos, így a Bírósághoz fordulás hat hónapos határideje előtt letöltött előzetes letartóztatási időszakot nem tudja vizsgálni. A Bíróság három periódust különböztetett meg: a 2005. június 20. és 2008. május 30. közöttit, a 2011. február 2. és 2013. november 8. közöttit, illetve a 2015. július 2-ával kezdődő időszakot. Ezek közül az első időszak volt az, amelyet nem vizsgált.

A Bíróság megállapította, hogy a kérdéses időszakban az előzetes letartóztatás feltételeit a hazai

bíróságok több alkalommal is megvizsgálták. A bíróságok minden egyes alkalommal a megalapozott gyanúra, illetve a szökés és bűnisméltés veszélyére hivatkozva hosszabbították meg a fogva tartást. A Bíróság leszögezi, hogy az ilyen jellegű döntés nem indokolható kizárólag a várható ítélet súlyosságával, a szökés veszélyét a különböző személyiségjegyeket figyelembe véve kell mérlegelni. Ezzel szemben ezek a döntések mindegyike a vádak súlyosságával volt alátámasztva, az egyéni körülmények mérlegelése nélkül, miközben a kérelmező többször is meglátogathatta családtagjait, és egyik alkalommal sem kísérelt meg szökést. Ennek ellenére a bíróságok azért hosszabbították meg előzetes letartóztatását, illetve házi őrizetét, mert úgy tartották, hogy egyedül ezek tartják vissza a kérelmezőt a szökéstől.

Az eljárási késések és a hosszas előzetes letartóztatás miatt a Bíróság megállapította az Egyezmény 5. cikk 3. bekezdésének sérelmét.

A kérelmező azt is állította, hogy az eljárások hossza sérti az Egyezmény 6. cikkében foglalt „ésszerű időn belüli” tárgyaláshoz való jogát. A Bíróság ennek kapcsán megállapította, hogy a 2005. június 2-ával indult időszak, amelyet e szempontból vizsgálni kell, még mindig nem ért véget. A kérelmező azt állítja, hogy az ügy érdemére vonatkozó eljárásokat a hatóságok részéről hosszú, inaktív időszakok nyújtották el. A Bíróság elismeri, hogy bizonyos körülmények elnyújthatják az ítélethozatalt, ezek a feltételek azonban önmagukban nem igazolják az eljárás teljes hosszát. A Bíróság megállapítja azt is, hogy a kérelmező maga is nyújtott az eljáráson azzal, hogy több alkalommal is kizárattott bírókat elfogultságra hivatkozva, de a 6. cikkben foglalt jogok védelme nem követeli meg a kérelmező aktív együttműködését. A Bíróság végül két időszakot is megállapít, melyek alatt a hazai bíróság nem foglalkozott aktívan az ügygel, és végül azt is kiemeli, hogy a tíz éve tartó ügy a döntés meghozatalakor még mindig (pontosabban: újra) első fokon tart.

Mindezek figyelembevételével a Bíróság megállapította az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdésének sérelmét.

A kérelmező a családi élet tiszteletben tartását előíró 8. cikk sérelmére is hivatkozott, mivel állítása szerint túlzottan korlátozva volt, hogy milyen időközönként látogathatja meg családtagjait. Elismeri, hogy házi őrizetéből közel száz alkalommal elengedték, de bizonyos időszakokban nem tudta sem édesanyját, sem édesapját rendszeresen látogatni. A Bíróság megállapította, hogy a kérelmező megfelelő rendszerességgel hagyhatta el házi őrizetét, mind családlátogatási, mind személyes egészségügyi okokból vagy

a büntetőügyével összefüggésben. A Bíróság megállapította, hogy a hatóságok fenntartották a megfelelő egyensúlyt az ütköző érdekek, a vádeljárás közérdeke és a kérelmező családi életének védelme között. A korlátozás nem haladta meg azt a mértéket, amely egy demokratikus társadalomban szükséges a legitim célok elérése érdekében, tehát az Egyezmény 8. cikkét nem sértették meg.

A kérelmező a vallásszabadságot garantáló 9. cikk sérelmét is állította; szerinte az, hogy a bíróság nem engedélyezte számára a rendszeres, vasárnap délelőtti templomlátogatást, súlyosan korlátozta a szabad vallásgyakorlásához való jogát. A kérelmező szerint ez a korlátozás aránytalan és szükségtelen egy demokratikus társadalomban. A kormányzat szerint a közrend fenntartása érdekében a törvényen alapuló beavatkozás legitim célt szolgált. A Bíróság először megállapította, hogy a vallásszabadsághoz való jog magában foglalja a vallás gyakorlásához, kifejezéséhez való jogot, mind egyénileg, mind közösségben. A Bíróság szerint az, hogy az egyházi eseményeken való részvételt illetően korlátozva volt, a házi őrizetnek közvetlen következménye. Az előzetes letartóztatás keretén belül lehetősége volt, illetve lett volna a fogva tartási intézményben rendezett istentiszteleteken részt venni. Vagyis, a kevésbé kényszerítő intézkedés gátolta meg abban, hogy szervezett vallási eseményeken vehessen részt. A Bíróság azt is megállapítja, hogy a vasárnap délelőttökre vonatkozó eltávozási kérelem túl általánosan volt megfogalmazva, tág időkeretet adott meg, és nem tartalmazott pontos helyszínt. A hazai bíróság tehát helyesen állapította meg, hogy az engedély megadása ellentétes lett volna a házi őrizet céljával. A Bíróság szerint tehát ez a korlátozás arányos volt, és legitim célt szolgált, ennél fogva nem járt az Egyezmény 9. cikkének sérelmével.

A Bíróság tehát csak az Egyezmény 5. cikk 3. bekezdésének, és a 6. cikk 1. bekezdésének sérelmét állapította meg, és a kérelmező javára 2000 euró kártérítést, valamint 6000 euró költségmegtérítést ítélt meg.

AZ EGYEZMÉNY 8. CIKKE MAGÁN- ÉS CSALÁDI ÉLET TISZTELETBEN TARTÁSÁHOZ VALÓ JOG

Z. H. és R. H. Svájc elleni ügye³

Az ügy körülményei. A kérelmezők afgán állampolgárok; unokatestvérek; egyikük 1996-ban, másikat 1992-ben született. 2010. szeptember 17-én vallási

szertartás keretében házasságot kötöttek Iránban. Ekkor az első kérelmező 14, a második 18 éves volt. A házasságot Iránban nem jegyezték be. 2011. szeptember 18-án a kérelmezők menedékkérelmet kértek Svájcban. Arról nincs pontos adat, hogy mikor léptek be az országba, korábban már menedékkérőként voltak regisztrálva Olaszországban. A svájci Szövetségi Bevándorlási Hivatal (FOM) elutasította kérelmüket, mivel a dublini rendelet⁴ értelmében azok elbírálásáért Olaszország a felelős.

2011. december 19-én az első kérelmező mellé kiskorúsága miatt törvényes képviselőt jelöltek ki. 2012. március 20-án elutasították a második kérelmező kiutasítással szembeni fellebbezési kérelmét. A bíróság leszögezte azt is, hogy hivatalos papírok hiányában a kérelmezők közötti házasságot Svájc sem ismerheti el, mivel az az afgán polgári törvénykönyv szerint is illegális, hiszen az kizárja a 15 éves kor alatti házasságkötést, valamint a svájci közrenddel is szembemegy, mert a svájci törvényben előírt a szexuális kapcsolat létesítésére vonatkozó beleegyezési korhatár 16 év. Aki 16. életévét még be nem töltött személlyel létesít szexuális kapcsolatot, bűncselekményt követ el. Ennek megfelelően az első kérelmezőt nem lehet a második kérelmező családtagjának tekinteni. 2012. május 3-án a FOM az első kérelmező menedékkérelmének felülvizsgálatáról döntött. Ezután a második kérelmező is kérte a felülvizsgálatot a család egységének megőrzésére hivatkozva, ám azt eljárási okokból elutasították.

A második kérelmezőt szeptember 4-én kiutasították, de néhány nappal később, szeptember 7-én illegálisan visszatért Svájcba. A kérelmezők 2012. szeptember 18-án adták be jelen kérelmüket az Emberi Jogok Európai Bíróságára. Azt állítják, hogy a második kérelmező Olaszországba történő kiutasítása megsértette az Egyezmény 3. és 8. cikkeiben foglalt jogait, és egy újabb kiutasítás újfent sértené e cikkeket. A 13. cikkre hivatkozva azt is állították, hogy a kapcsolatuk figyelmen kívül hagyása miatt a hatékony jogorvoslathoz való joguk is sérült. 2012. december 21-én a második kérelmező újból kérte menedékkérelmének felülvizsgálatát, amit újfent eljárási okokból utasítottak el. 2013. március 18-án a kérelmezők kérték házasságuk Svájc általi elismerését. Az első kérelmező ekkor már 16 éves és 11 hónapos volt. 2013. november 28-án a bíróság a második kérelmező javára döntve felülvizsgálta menedékkérelmét. A döntés oka az, hogy korábban az eljárási költség befizetésére kötelezés nem volt indokolt, mivel az első kérelmező időközben betöltötte a 17 éves kort, így a kérelmezők joggal állíthatják, hogy egy családot alkotnak.

2014 júniusában Svájc legálisan elismerte a házasságukat. 2015 januárjában a kérelmezők tájékoztatták a Bíróságot, hogy menedékjogot kaptak Svájcban, de jelen kérelmüket továbbra is fenntartották, mert bár a kormányzat korábban kérte a Bíróságtól, hogy törölje a kérelmet az ügylajstromból, a kérelmezők azt állították, hogy nem csak egy, a jövőben esetlegesen bekövetkező, hanem egy konkrét múltbeli sérelem miatt fordultak a Bírósághoz. Nevezetesen a 2012. szeptember 4-én történt kiutasítás miatt, amely elválasztotta őket mint családtagokat, és így megsértették az Egyezmény cikkében foglalt magán- és családi élethez való jogukat. A Bíróság a kérelem további részére vonatkozó elemeket törölte az ügylajstromból, csak a 8. cikk lehetséges sérelmének vizsgálatára szorítkozott.

*A döntés.*⁵ A kormány rámutatott arra, hogy a kiutasításkor a kérelmezőket nem tekinthették törvényes házásoknak. Nem volt bizonyíték arra nézve, hogy a házasság valóban megkötetett, illetve nyomós okok szólnak amellett, hogy ne ismerjék el egy felnőtt és egy 14 éves gyerek házasságát. A kormány kiemelte, hogy a bíróság később figyelembe vette a kérelmezők helyzetének változásait, menedékjogot kaptak, és idővel a házasságukat is elismerték.

A Bíróság mindenekelőtt leszögezte, hogy az Egyezmény 8 cikkével kapcsolatban a letelepedett bevándorlóakra alkalmazott gyakorlata nem alkalmazható automatikusan jelen kérelmezők helyzetére.

A Bíróság leszögezi, hogy az Egyezmény 8. cikkében szereplő „családi élet” kifejezés nem kizárólag a házasságra értendő, és egyéb *de facto* kapcsolatokra is érvényes. Annak eldöntésében, hogy egy kapcsolat kimeríti-e a „családi élet” kifejezés fogalmi keretét, több tényező is szerepet játszik, mint például hogy a pár együtt él-e, hogy milyen hosszú idő óta élnek kapcsolatban, valamint az, hogy az egymás iránti elköteleződésük kifejeződik-e közös gyermek nevelésében vagy valamilyen egyéb formában.

A Bíróság nem látja indokoltnak, hogy eltérjen a svájci bíróság döntésétől. Az Egyezmény 8. cikkéből nem következik olyan kötelezettség az államokra nézve, hogy elismerjék egy 14 éves gyerek házasságkötését, legyen az egyházi vagy más jellegű. Az Egyezmény 12. cikke a házasságkötéshez való jogot kifejezetten csak az állami törvények előírásai szerint garantálja. Mindezek alapján tehát a kiutasítás időpontjában a hatóságok joggal nem kezelték a kérelmezőket házastársakként. A Bíróság azt is megállapítja, hogy a második kérelmező a kiutasítást követő harmadik napon visszatért az országba, és *de facto* ott is maradhatott, míg a kérelmét – idővel valóban pozitív végkimenetellel – felülvizsgálták. Valamint

az első kérelmező is követhette volna őt, miután kiutasították; nem voltak arra kötelezve, hogy különváljanak.

A Bíróság szerint tehát a versenyző érdekek – az állam érdeke közrendi okokból a bevándorlás szabályozására, illetve a kérelmezők érdeke arra, hogy együtt maradhassanak Svájcban – között az állam megfelelő egyensúlyt teremtett, így a második kérelmező kiutasítása nem sértette az Egyezmény 8. cikkében foglalt magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogot.

Nicolaou bíró párhuzamos indoklásában azt emelte ki, hogy szerinte a kérelmezők közötti kapcsolat mindegyik időpillanatban kimerítette a családi élet fogalmi elemeit, amit az is alátámaszt, hogy a svájci hatóságok is családként kezelték őket, és sokszor férjként és feleségként hivatkoztak rájuk. A 8. cikk azonban szerinte sem sérült, mivel a kérelmezőket csak rövid ideig választották el egymástól, és szabadon mozoghattak együtt.

Kállai Péter

AZ EGYEZMÉNY 10. CIKKE A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

*Pentikäinen v. Finnország elleni ügy*⁶

Az ügy körülményei. A kérelmező egy hetilap fotósa és újságírója, aki 2006. szeptember 9-én a Helsinkiben tartott Ázsia–Európa (ASEM) találkozó elleni demonstráción készített fényképeket. A tiltakozás helyszínén külön területet tartottak fenn a sajtó számára, ahonnan szabadon és biztonságosan nyomon követhették az eseményeket. Amikor a tüntetés erőszakossá vált, a rendőrség elrendelte a feloszlást, lezárta a demonstráció területét, és többször felszólította a tömeget, hogy hagyják el a helyszínt. A kérelmező azonban egy 20 fős csoporttal együtt a helyszínen maradt. A rendőrség a tüntetőket és a kérelmezőt is őrizetbe vette, akit este fél 10-től másnap délután 3-ig, mintegy 18 óráig tartottak őrizetben. A kérelmezőt a Helsinki Kerületi Bíróság bűnösnek találta, amiért nem engedelmeskedett a rendőrségnek. A bíróság megállapította, hogy bár tisztában volt a rendőrség utasításával, mégis úgy döntött, hogy figyelmen kívül hagyja azt. A kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába való beavatkozás törvényes célja a zavargás megelőzése volt, amely szükséges volt egy demokratikus társadalomban annak érdekében, hogy véget vessenek egy erőszakos helyzetnek. A bíróság ugyanakkor nem szabott ki semmilyen szank-

ciót, úgy ítélve meg, hogy a kérelmező magatartása menthető. Újságíróként ugyanis ellentmondásos elvárásokkal szembesült, amely kötelezettségek egyrészt a rendőrségtől, másrészt a munkáltatójától származtak. Az ítéletet a Legfelsőbb Bíróság is helyben hagyta.

*A döntés.*⁷ A Kamara 2014. február 4-i ítélete szerint⁸ a kérelmező őrizetbe vétele és elítélése annak a magatartásának volt a következménye, amelyet az újság fotósaként, illetve újságíróként tanúsított, amikor nem engedelmeskedett a rendőrségnek, ezért az beavatkozás jelentett az Egyezmény 10. cikke által védett véleménynyilvánítás szabadságába. Annak kapcsán, hogy a beavatkozás szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban, a Bíróság megjegyezte, hogy a kérelmező lemondott a sajtó számára fenntartott biztonságos terület használatáról, amikor úgy döntött, hogy a tüntetők között marad a felosztatás elrendelése után. Tisztában volt a rendőrség azon utasításával, hogy el kell hagynia a helyszínt, de úgy döntött, hogy figyelmen kívül hagyja az utasítást. A kérelmező bármikor elhagyhatta volna a helyszínt, és bármiféle következmény nélkül átmehetett volna a sajtó számára fenntartott területre. Sőt, a kérelmezőt semmilyen módon nem akadályozták abban, hogy fényképeket készítsen a demonstrációról. Nem kobozták el a fényképezőgépét vagy egyéb felszerelését sem, és valamennyi felvételét megtarthatta, azokat korlátozás nélkül használhatta. A Bíróság elismerte azt is, hogy a demonstráció természeténél fogva közérdekű esemény volt. Annak is jelentőséget tulajdonított, hogy a kérelmezőre nem szabtak ki büntetést. Ennek megfelelően az Egyezmény 10. cikkét nem sértették meg.

A Nagykamara szerint a kérelmező őrizetbe vétele és elítélése – még ha nem is az újságírói mivoltát célozta – annak volt a következménye, hogy nem tett eleget a rendőrség utasításának, és hátrányosan érintette újságírói funkciójának gyakorlását, mivel a helyszínen azért volt jelen, hogy egy lap fotósaként tudósítson az eseményekről. A Bíróság ezért elfogadta, hogy beavatkozás történt a véleménynyilvánítás szabadságába. A letartóztatást, fogva tartást és elítélést felölelő beavatkozás törvényben meghatározott volt, és több legitím célt szolgált, nevezetesen a közbiztonság védelmét, valamint a zavargás és bűnelkövetésmegelőzést.

A Bíróság ezúttal is kiemelte a média alapvető funkcióját egy demokratikus társadalomban. Bár nem léphet át bizonyos határokat, feladata – összhangban kötelezettségeivel és felelősségével –, hogy ismertesse a közérdeklődésre számot tartó kérdésekben az információkat és a nézeteket, a közvéleménynek pedig

joga van mindezekhez hozzájutni. A Bíróság szerint a média döntő szerepet játszik abban, hogy információkat nyújtson arról, hogy a hatóságok hogyan kezelik a tüntetéseket, és hogyan fékeznek meg zavargásokat. Ilyen esetekben a média „éber őr” szerepének különös jelentősége van, mivel a jelenlétük garancia arra, hogy a nagy összejöveteleket felügyelő hatóságok felelősségre vonhatók legyenek a tüntetőkkel és a széles nyilvánossággal szembeni magatartásuk miatt, beleértve az ellenőrzéshez, a tüntetés felosztatásához vagy a közrend fenntartásához használt eszközöket. Ezért minden olyan kísérletet, amely az újságírók eltávolítására irányul a demonstráció helyszínéről, szigorú ellenőrzés alá kell vonni. A Bíróság ítélezési gyakorlatában a felelős újságírás koncepciója eddig főleg egy publikáció vagy egy szóbeli nyilatkozat tartalmával kapcsolatos kérdésekre fókuszált, és nem egy újságíró nyilvános magatartására. Ugyanakkor a felelős újságírás koncepciója mint szakmai tevékenység, amely a 10. cikk védelmét élvez, nem korlátozódik az információk tartalmára, amelyeket újságírói eszközökkel gyűjtöttek össze és/vagy terjesztettek. E fogalom magában foglalja többek között az újságíró magatartásának jogszerűségét, beleértve a hatóságokkal folytatott nyilvános interakcióját újságírói funkcióinak gyakorlása közben. Amikor egy újságíró megsérti a törvényt, releváns, bár nem meghatározó annak figyelembe vétele, hogy felelősen járt-e el.

A Bíróság megismételte azt is, hogy a 10. cikk (2) bekezdése nem garantálja teljesen korlátlanul a véleménynyilvánítás szabadságát a média tekintetében, még a nyilvánosság körében komoly aggodalmat keltő ügyek tárgyalásakor sem. Így annak ellenére, hogy a média létfontosságú szerepet játszik egy demokratikus társadalomban, az újságírók elvben nem mentesülnek azon kötelezettségük alól, hogy tiszteletben tartsák az általános büntetőjogi rendelkezéseket azon az alapon, hogy a 10. cikk védelmet nyújt számukra. Más szavakkal: egy újságíró nem hivatkozhat a büntetőjogi felelősség alóli menteségre kizárólag azon az alapon, hogy – eltérően más egyénektől, akik a véleménynyilvánítás szabadságát gyakorolják – a kérdéses bűncselekményt újságírói feladatainak teljesítése során követte el. Nem vitás, hogy a tüntetés jelentős mértékben vonzotta a média figyelmét. A jelen esetben nem egy közzététel (bizonyos információk nyilvánosságra hozatalának) tilalmáról vagy egy publikáció miatt kiszabott szankcióról volt szó, hanem egy újságíróval szembeni rendőri intézkedésekről, aki nem tett eleget a rendőrség utasításainak, miközben fényképeket készített, hogy tudósítson egy erőszakossá vált demonstrációról.

A Bíróság rámutatott, hogy a finn rendőrségnek – különös tekintettel arra, hogy ugyanabban az évben több hasonló tüntetés is erőszakba torkollott – jó oka volt arra számítani, hogy a 2006. szeptember 9-i demonstráció erőszakossá fajulhat. A tömeg feloszlásának elrendelése ezért a tények ésszerű értékelésén alapult, és a rendőrség intézkedései indokoltak voltak. A kérelmezőt semmilyen módon nem akadályozták abban, hogy tudósítson az eseményről. Fényképeket készíthetett a demonstráció egésze alatt, egészen a letartóztatása pillanatáig. Elfogására egy kordonnal elkerített területen került sor, ahol a tüntetők egy csoportjával maradt együtt. A videófelvetelek alapján úgy tűnt, hogy nem viselt semmilyen megkülönböztető jelzést (pl. sárga mellényt), amely alapján újságíróként azonosíthaták volna, sajtójelvény sem volt látható rajta. A megjelenése alapján nem volt egyértelműen megkülönböztethető a tüntetőktől. Bár a rendőrségnek később – amikor a rendőrségen elvették a sajtóigazolványát – a tudomására jutott, hogy egy újságíróról van szó, a kérelmezőnek az események során kellett volna megfelelő erőfeszítéseket tennie, hogy újságíróként azonosítsák. Azzal pedig, hogy nem engedelmeskedett a rendőrség utasításának, tudatosan vállalta a letartóztatás kockázatát. A helsinki kerületi bíróság is megállapította, hogy a kérelmező tudott róla, hogy a rendőrség utasítása értelmében el kell hagynia a helyszínt, de úgy döntött, hogy figyelmen kívül hagyja az utasítást. Újságíróként tisztában kellett lennie a döntése jogi következményeivel. Az is fontos körülmény, hogy a kérelmezőt kivéve az összes többi újságíró engedelmeskedett a rendőrségi felszólításnak, és elhagyta a területet. A kérelmező bármikor, minden következmény nélkül elhagyhatta volna a helyszínt. Senki sem állította, hogy amennyiben a rendőri utasításnak eleget tesz, akkor nem tudta volna folytatni az újságírói feladatának végzését a kordonnal elkerített terület közvetlen közelében.

Ami a fogva tartását illeti, a kormány azzal érvelt, hogy a fogva tartás hossza azzal magyarázható, hogy a kérelmezőt késő este vették őrizetbe, és a hazai jog tiltja kihallgatások lefolytatását este 10 és reggel 7 óra között. A kérelmező másnap egyike volt a letartóztatottak közül elsőként kihallgatottnak, és nem sokkal később szabadon is engedték. Bár a fényképezőgépét a fogva tartása idejére elvették, a kamerát és a felvételeit épen, illetve hiánytalanul visszaadták, azokat a későbbiekben korlátozás nélkül használhatta. Ami az elítélését illeti, a kérelmezőt bűnösnek találták, amiért nem engedelmeskedett a rendőrségnek, de nem szabtak ki rá semmilyen büntetést.

A Bíróság megjegyezte, hogy a demonstráció helyszínén jelen lévő mintegy 50 újságíró közül egyedül a kérelmező állította, hogy megsértették a véleménynyilvánítási szabadságát. Továbbá, amennyiben beavatkozás történt az újságírói szabadságának gyakorlásába, az korlátozott mértékű volt, mivel nem fosztották meg attól a lehetőségtől, hogy megfelelően figyelemmel kísérhesse az eseményeket. A Bíróság hangsúlyozta, hogy az a magatartás, amiért büntetőjogilag szankcionálták, nem az újságírói tevékenységével függött össze: arról volt szó mindössze, hogy nem volt hajlandó eleget tenni a rendőrségi utasításának a tüntetés legvégén, amikor a demonstráció a rendőrség megítélése szerint zavargássá fajult. A kormány is rámutatott arra, hogy újságíró mivolta nem jogosította fel a kérelmezőt kedvezményes vagy eltérő bánásmódra a helyszínen maradt többi emberhez képest. Az Európa Tanács tagállamainak többségében a jogszabályok szerint nem lehet kivételt tenni az újságírókkal a bánásmód tekintetében, amennyiben nem tesznek eleget a tüntetés helyszínének elhagyására vonatkozó rendőri utasításának.

Az ügyészség a demonstrációt követően összesen 86 emberrel szemben emelt vádat. A Bíróság ismétlen leszögezte, hogy az újságírók elvileg nem mentesülnek azon kötelezettségük alól, hogy tiszteletben tartsák az általános büntetőjogi rendelkezéseket. Ennek ellenére elismerte, hogy az újságírók néha az általános kötelezettségük – amely arra vonatkozik, hogy betartsák a büntetőjogi rendelkezéseket – és a szakmai feladatuk – hogy megszerezzék és terjeszszék az információkat – közötti konfliktussal szembesülnek. Ám, ha egy újságíró azt választja, hogy nem tartja be a büntetőjog előírásait, tudatában kell lennie annak kockázatával, hogy jogilag szankcionálhatják.

Jelen esetben az elmarasztaló ítélet nem járt a kérelmezőre nézve negatív következményekkel: mivel nem szabtak ki szankciót, az ítélet következtében a hazai jog szerint nem lett büntetett előéletű. Összegezve azt lehet mondani, hogy az elítélése arányos volt az elérni kívánt törvényes célokkal. A Bíróság tehát megállapította, hogy a finn hatóságok a határozataikat megfelelő és elégséges indokokra alapozták, és megfelelő egyensúlyt teremtettek a versengő érdekek között. A hatóságok nem akadályozták vagy gátolták szándékosan a médiát a demonstráció nyomán követésében. A kérelmezőt sem akadályozták a demonstráció során vagy azt követően újságírói munkájában. A beavatkozás így „szükséges volt egy demokratikus társadalomban”. Ennek megfelelően a 10. cikket nem sértették meg. Az ítélethez egy párhuzamos és egy különvéleményt fűztek.

Az ügy körülményei. A kérelmező a török Munkáspárt elnökeként 2005-ben több különböző konferencián vett részt Svájcban, melyek során nyilvánosan kétségbe vonta, hogy az Oszmán Birodalom 1915-ben és az azt követő években a népirtás büntetettét követte volna el az örmény nép ellen. Kijelentette, hogy az örmény népirtás elmélete „nemzetközi hazugság”, és hogy „a nyugati imperialisták és a cári Oroszország voltak felelősek a muszlimok és örmények közötti helyzet elfajulásáért. A nagyhatalmak, amelyek meg akarták osztani az Oszmán Birodalmat, provokálták az örmények egy részét – akikkel évszázadok óta békében éltek –, és erőszakra uszították őket”. Egy másik konferencián pedig beszédében azt mondta, hogy az „örmény probléma [...] nem is létezik”. 2007 márciusában a Lausanne-i bíróság bűnösnek találta a svájci büntető törvénykönyv 261bis cikkének 4. bekezdése szerinti faji megkülönböztetés¹⁰ büntetében. Az indoklás szerint a kijelentést rasszista indítékok motiválták, és nem egy történettudományi vitához járult hozzá. Az örmény népirtás tényét a svájci hatóságok és általában a közvélemény, illetve nemzetközi szervezetek is elismerték. A Vaud Kantoni Büntetőbíróság Semmitőszékének álláspontja szerint az örmény népirtás éppúgy bizonyított történelmi tény, mint a zsidó holokauszt, amit a svájci parlament is elismert. Nem kell történészek munkáira hivatkozni ahhoz, hogy elismerjék a megtörténtét. A bíróság ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a kérelmező csak a „népirtás”-jellegét tagadta; anélkül, hogy kétségbe vonta volna az örmények lemészárlását és deportálását. A szövetségi bíróság szintén elutasította a kérelmező felbuzerolását. A bíróság szerint a 261bis cikk 4. bekezdése népirtásra és emberiség elleni bűntettekre utal, de nem utal semmilyen konkrét történelmi eseményre, így nemcsak a náci rezsim által elkövetett népirtás, hanem más hasonló bűncselekmények, így az örmények ellen elkövetett népirtás tagadását is bünteti. A népirtás létét politikailag is elismerték, és a tudományos közösségben is széleskörű, megalapozott konszenzus áll fenn az események megítélésében. A kérelmező szerint a svájci bíróságok megsértették a véleménynyilvánítási szabadságát. Álláspontja szerint a büntető törvénykönyv előírása nem volt eléggé kiszámítható, az elmarasztaló ítéletet nem indokolta legitím cél, a korlátozás pedig nem volt szükséges egy demokratikus társadalomban.

*A döntés.*¹¹ A Bíróság mindenekelőtt azt vizsgálta, hogy a kérelmező kérelmét az Egyezmény 17. cikke, a joggal való visszaélés tilalma alapján el kell-e utasítani. A Bíróság megerősítette, hogy a 17. cikk csak

kivételes alapon és szélsőséges esetekben alkalmazható. A 10. cikket érintő esetekben csak akkor kell alkalmazni, ha nyilvánvaló, hogy a kifogásolt kijelentések arra törekednek, hogy eltérítsék e cikket valódi céljától, ami egyértelműen ellentétes az Egyezmény értékeivel. Mivel a 17. cikk szempontjából döntő, hogy a kérelmező állításai gyűlölet vagy erőszak felszítására törekedtek-e, ami ez esetben nem nyilvánvaló, ezért a kérdést a 10. cikk alapján kell érdemben elbírálni.

Nem vitatott, hogy a beavatkozásnak a svájci büntető törvénykönyv 261bis cikkének 4. bekezdése alapján volt jogalapja. A Bíróság szerint a kérelmező észszerűen előre láthatta, hogy kijelentései a svájci jog alapján büntetőjogi következményekkel járhatnak, különösen azt figyelembe véve, hogy a Svájci Nemzeti Tanács elismerte az örmény népirtás megtörténtét. A Bíróság így elfogadta, hogy a beavatkozás „törvényben meghatározott” volt. Ami a beavatkozás törvényes célját illeti, a Bíróság nem volt meggyőződve arról, hogy zavargás megelőzése érdekében volt szükség a beavatkozásra, elismerte viszont, hogy a beavatkozás mások jogainak védelmét szolgálta. E tekintetben különbséget kell tenni az elhunytak és a túlélők emberi méltósága, valamint az örmény leszármazottak méltósága között. Az 1915-ös és az azt követő években bekövetkezett események áldozatainak számos leszármazottja – különösen az örmény diaszpóra tagjai – arra a felfogásra építették az identitásukat, hogy a közösségük népirtás áldozatává vált. A Bíróság így elfogadta, hogy a beavatkozás ezt az identitást, illetve a ma élő örmények emberi méltóságát hivatott védeni.

A Bíróság felelevenítette a releváns ítélkezési gyakorlatát, így a csoportidentitással és a felmenők jó hírnevével, valamint az erőszakra felhívással és a gyűlöletbeszéddel kapcsolatos eseteit. A Bíróság számos esetben vizsgált már meg verbális és nonverbális, állítólagosan erőszakot, gyűlöletet vagy intoleranciát szító vagy azt igazoló kijelentéseket. Ennek során több tényezőt vett figyelembe: a kijelentéseket feszült politikai vagy társadalmi légkörben tették-e; a kijelentéseket méltányos értelmezés alapján, közvetlen vagy tágabb összefüggésben nézve, lehet-e olyanoknak tekinteni, mint amelyek közvetlenül vagy közvetetten erőszakra hívnak fel, illetve erőszak, gyűlölet vagy intolerancia igazolására szolgálnak. A Bíróság különös érzékenységet mutat az etnikai, vallási vagy más csoportokat támadó, illetve a csoportokat negatív fényben feltüntető kijelentések tekintetében. A Bíróság a holokauszttagadással és más náci bűnökkel kapcsolatos kijelentéseket is vizsgálta, elfogadhatatlannak nyilvánítva valamennyi kérelmet. Számos eset-

ben szembesült történelemre vonatkozó vitákkal is, mindenkor hangsúlyozva, hogy nem feladata az ilyen viták eldöntése. Ilyen esetekben a Bíróság figyelembe veszi, hogy mennyi idő telt el a történelmi események óta, amelyekre a kijelentések vonatkoznak.

Jelen esetben a Bíróság hangsúlyozta, hogy nem szükséges meghatározni, hogy a népirtás vagy más történelmi tények tagadásának kriminalizációja elvben indokolt lehet-e. Csak azt vizsgálta, hogy a svájci büntető törvénykönyv 261bis cikk 4. bekezdésének alkalmazása a kérelmező esetében „szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban”. A Bíróság ítélezési gyakorlata szerint az örmények emberi méltósága – mind az etnikai identitásuk, mind a felmenőik jó hírneve tekintetében – az Egyezmény 8. cikke által védett. A Bíróság tehát azzal szembesült, hogy egyensúlyt kell teremtenie a véleménynyilvánítás szabadsága és a magánélet tiszteletben tartásához fűződő jog között. Hozzátette, hogy a kérelmező kijelentéseinek vizsgálata során nem célja annak megállapítása, hogy azok népirtás tagadásának vagy igazolásának minősülnek-e a svájci büntető törvénykönyv szempontjából; az a svájci bíróságok feladata.

A történelmi kérdésekről szóló kijelentések, amelyeket nyilvános gyűléseken vagy a médiában – könyvekben, újságokban, rádió- vagy televízióműsorokban – tettek, általában közérdekű ügyeket érintenek. Bár a kérelmező kijelentései történelmi és jogi kérdéseket érintettek, azokat nyilvános eseményeken, hozzá hasonló gondolkodású hallgatóság előtt felszólalva, politikusként és nem történészként, egy régóta – nemcsak Törökországon belül, hanem nemzetközi szinten is – folyó vitához kapcsolódva tette, amely egy közérdeklődésre számot tartó kérdéshez kapcsolódott. Az a körülmény, hogy a kérdés nem a svájci politikai közélet legfőbb témáit érintette, nem von le a közérdekűségéből, sem az, hogy a kérelmező erős kifejezéseket használt. A kijelentések lényegüket tekintve nem tekinthetők a gyűlöletkeltés vagy az intolerancia megnyilvánulásainak. A kérelmező nem fejezte ki megvetését vagy gyűlöletét az események áldozatai iránt; illetve megjegyezte, hogy a törökök és az örmények évszázadok óta békében éltek. Nem nevezte az örményeket hazugoknak, nem használt gyalázkodó megjegyzéseket velük kapcsolatban. Állításai határozottak voltak, de azok az Oszmán Birodalom, illetve Törökországot ellen alattomos tervek szöve „imperialisták” ellen irányultak.

Bár a Bíróság a holokauszttal kapcsolatos kijelentések esetében – történelmi és kontextuális okokból – mindig is feltételezte, hogy azokra a faji gyűlöletre uszítás egy formájaként kell tekinteni, a jelen esetben nem ugyanez a helyzet. A kérelmező Svájcban

az Oszmán Birodalom területén 90 évvel korábban lezajlott eseményekről beszélt. Bár nem zárható ki, hogy a kijelentések rasszista és antidemokratikus propagandát mozdíthatnak elő, a kontextus alapján ezt a hatást nem lehet automatikusan feltételezni, illetve nincs elegendő bizonyíték ilyen fejlemények bekövetkeztére. A svájci bíróságok ugyan utaltak arra a tényre, hogy a kérelmező Talaat pasa követőjének vallotta magát, aki az 1915-ös mészárlások kezdeményezője volt, ám ezt a kérdést nem részletezték, és nem volt bizonyíték arra, hogy az örményeket kívánta becsmélni volna Talaat pasa iránti tisztelete említésével. Az a tény, hogy a kérelmező állításai az örményeket csoportként érintették, önmagában nem szolgálhat rasszista propaganda alapjául, hiszen egy történelmi esemény minősítése óhatatlanul érint egy nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoportot. A Bíróság szerint a kérelmező kijelentéseit egészében olvasva nem lehet olyannak látni, amelyek gyűlöletre, erőszakra vagy intoleranciára hívnak fel az örmények irányában, sem olyannak, amelyek bármely más emberiség elleni bűncselekményt igazolnának. Ebből következően a nyilatkozatok, amelyek közérdekű kérdést érintettek, a 10. cikk fokozott védelmére jogosultak, és a svájci hatóságoknak csak korlátozott mérlegelési jogköre volt.

Fontos figyelembe venni az érintett tagállam történelmi tapasztalatait a 10. cikk alapján. Így a holokauszt tagadásának bűncselekménnyé nyilvánításának indoka – az érintett államok történelmi háttérét is figyelembe véve – a tagadás ténye: még ha pártatlan történettudományi kutatási eredménynek is állcázzák, akkor is antidemokratikus ideológiát és antiszemitizmust magában foglaló állításként kell tekinteni. A holokauszttagadás kétszeresen is veszélyes azokban az országokban, amelyek átérték a náci idők borzalmait, ezért ezeknek az államoknak különleges erkölcsi felelősségük van arra nézve, hogy elhatárolják magukat a tömegeket érintő atrocitásoktól. Ezzel szemben senki nem állította, hogy közvetlen kapcsolat lett volna Svájc és az Oszmán Birodalomban bekövetkezett események között. Nincs bizonyíték arra sem, hogy a kijelentések megtételének idején Svájcban feszült volt a hangulat, vagy hogy a kijelentések komoly súrlódásokat okozhattak a törökök és az örmények között. A kérelmező büntetőjogi felelősségre vonása a törökországi helyzettel sem indokolható, miszerint az örmény kisebbség állítólag ellenségességtől és diszkriminációtól szenved. A svájci hatóságok az elmarasztaló ítélet meghozatalakor nem hivatkoztak ilyen összefüggésre. Bár nem tagadható, hogy bizonyos ultranacionalista körök Törökországban ellenségesek voltak az örményekkel

szemben – kiemelendő egy török-örmény író és újságíró elleni merénylet 2007 januárjában –, aligha lehet azt állítani, hogy ez a kérelmező Svájcban tett kijelentéseinek eredménye, vagy hogy az elítélése a kisebbségek jogait érdemben védte volna. Nincs bizonyíték arra, hogy a kijelentések gyűlöletet provokáltak az örmények irányában Törökországban, vagy hogy ott bármilyen közvetlen hatásuk lett volna.

Továbbá, a kérelmező kijelentései és a tragikus események között több mint 90 év telt el, és a nyilatkozatok megtételekor bizonyosan nagyon kevés túlélője volt – ha volt egyáltalán – az eseményeknek. Az időtényezőt nem lehet figyelmen kívül hagyni. Ha az események viszonylag új keletűek, akkor a trauma egy bizonyos ideig indokoltá tesz a kapcsolódó kijelentések fokozott mértékű szabályozását, ám ennek szükségessége is enyhül az idő múlásával. Annak kapcsán, hogy a kijelentések mennyiben érintették az örmény közösség tagjainak jogait, a Bíróság tisztában volt azzal, hogy az örmény közösség kiemelt jelentőséget tulajdonít annak, hogy az 1915-ös és az azt követő évek eseményeit népirtásnak minősüljenek. Azonban nem fogadta el, hogy a kérelmező nyilatkozatai annyira megsebeztek az örmények méltóságát, hogy az büntetőjogi intézkedéseket tesz szükségessé Svájcban. Sértőnek lehet tekinteni azt, hogy a kérelmező az örményekre az „imperialista hatalmak eszközeiként” utalt. Ám szavainak egészéből azt lehet látni, hogy nem vont le olyan következtetést, miszerint megérdemelték az atrocitásokat vagy a megsemmisítést. Ez, párosulva az események óta eltelt idővel, a Bíróságot arra a megállapításra vezette, hogy a kijelentések felkavaró hatása nem lehetett jelentős. A Bíróság arról sem volt meggyőződve, hogy a kérelmező kijelentései súlyos hatással voltak az örmények mint csoport identitására. Nem zárta ki viszont, hogy létezhetnek olyan körülmények, amelyek között a traumatikus történelmi eseményekkel kapcsolatos kijelentések súlyosan sérthetik az ilyen események által érintett csoportok méltóságát.

A Bíróság arra is rámutatott, hogy a tagállamok között széles spektrum húzódik az egyes történelmi események tagadásának szabályozása tekintetében: egyes államok (pl. Dánia, Finnország, Spanyolország, Svédország, Egyesült Királyság) egyáltalán nem kriminalizálják a tagadást, más országok (pl. Ausztria, Belgium, Franciaország, Németország, Hollandia, Románia) csak a holokauszttagadást és a náci bűnök tagadását. A harmadik csoport (pl. Csehország, Lengyelország) a náci és a kommunista bűnök tagadását teszi büntethetővé. A negyedik csoport (pl. Ciprus, Lettország, Liechtenstein, Litvánia, Luxemburg, Macedónia, Málta, Szlovákia, Szlovénia, Svájc)

bármely népirtás tagadását büntetni rendeli. A Bíróság szerint – elismerve ezt a sokszínűséget – az összehasonlító jogi szempont nem játszhat jelentős szerepet az értékelésében, tekintettel arra, hogy más tényezők jelentős hatással vannak a mérlegelési jogkörre. Továbbá, Svájc a nélkül kriminalizálta a népirtás tagadását, hogy figyelembe vette volna azt, hogy a tagadás alkalmas-e erőszak vagy gyűlölet keltésére. Nem voltak hatályban azonban olyan nemzetközi szerződések, amelyek Svájc vonatkozásában világosan és kifejezetten megkövetelnék a népirtás tagadásának büntetőjogi szankcionálását. Igaz, hogy a svájci büntető törvénykönyv 261bis cikk 4. bekezdése „A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről” (CERD) szóló nemzetközi egyezményhez való csatlakozás alkalmával került elfogadásra. Ám semmi sem utalt arra, hogy a klauzulát, amely a kérelmező elítélésének alapjául szolgált, a CERD vagy más – szerződésen vagy szokásjogon alapuló – nemzetközi jogi szabály kifejezetten előírná.

A Bíróság szerint az, hogy a kérelmezőt elítélték, a véleménynyilvánítás szabadságába történő beavatkozás egyik legsúlyosabb formája. Figyelembe véve, hogy a kérelmező kijelentései közérdekű kérdést érintettek, és nem minősültek gyűlöletre vagy intoleranciára való felhívásnak; hogy a kijelentéseknek nem volt különleges történelmi felhangja Svájcban; hogy a kijelentések nem érintették olyan módon az örmény közösség tagjainak emberi méltóságát, ami büntetőjogi választ tenne szükségessé; hogy nem volt nemzetközi kötelezettsége Svájcnak, hogy kriminalizálja az ilyen kijelentéseket; és hogy a beavatkozás a büntetőjogi felelősségre vonás súlyos formája volt; a Bíróság kimondta, hogy egy demokratikus társadalomban nem volt szükséges, hogy a kérelmezőt büntetőjogi szankcióval sújtsák az örmény közösség jogainak védelme érdekében. A 10. cikket tehát megsértették. Az ítélethez egy részben párhuzamos, részben különvéleményt és két további különvéleményt fűztek.

Kóczián Sándor

Annen Németország elleni ügye¹²

Az ügy körülményei. A kérelmező 2005. július 18-án és 19-én, a művi terhesség-megszakítás ellen kampányolva Dr. M. és Dr. R. klinikájának környékén szórólapokat terjesztett. A szórólapokon az állt nagy betűvel, hogy az említett orvosok „illegális abortuszokat hajtanak végre”, majd kisebb betűvel szedve az, hogy „a törvények mégis védik őket és az anyákat, de az Isten színe előtti felelősségre vonást nem

kerülhetnek el”. A szóróanyagon egyéb abortuszellenes kijelentések is olvashatók voltak; például, a kérelmező párhuzamba állította az abortuszt az Auschwitzban elkövetett népirtással. A szórólapon feltüntette a „www.babycast.de” címen elérhető weboldalt is. Az oldal egyebek mellett név- és címlistáját is közöl művi terhesség-megszakítástvégző orvosokról. Az orvosok bírósághoz fordultak, kérve annak kimondását, hogy ők kizárólag törvényes abortuszokat végeznek, és a kérelmező szórólapjai viszont azt a benyomást keltik, mintha a törvényellenes cselekedeteket hajtanának végre.

2007. január 22-én a regionális bíróság a kérelmezőt eltiltotta attól, hogy azt a benyomást keltse, hogy a felperes orvosok törvényteleniséget követnének el. Nem terjeszthette tovább az orvosok nevével ellátott szórólapot, és a weboldalon található listából is törölnie kellett a nevüket. A bíróság megállapította, hogy a szórólap kifejezetten annak a benyomásnak a keltésére irányult, hogy az orvosok illegális tevékenységet végeznek, és egyfajta „megszégyenítő hatást” („pillory effect”) kívánt elérni a felperesek név szerinti kiemelésével, pellengérré állításával. A bíróság a fentieket a weboldalra nézve is érvényesnek találta, és megállapította, hogy a felperesek olyan bűnökkel való vádolása, melyek a kérelmező szerint párhuzamba állíthatók a náci által a holokauszt során elkövetett bűnökkel, nem tartozik a véleménynyilvánítás szabadsága alá. 2007. október 27-én a stuttgarti fellebbviteli bíróság elutasította a kérelmező fellebbezését. Nem tartotta indokoltnak részletesen megvizsgálni, hogy a szórólapok tényállítást vagy véleményt fogalmaznak-e meg, mivel mindenképpen a kérelmező vélemény szabadsága az, aminek háttérbe kell szorulnia. A bíróság megerősítette az első fokú bíróság megállapítását, amely szerint a szöveg azt a benyomást keltette, hogy a felperesek törvénytelen tetteket hajtanak végre. A bíróság szerint az átlagos olvasó nem tud különbséget tenni a büntetőtörvénykönyv megfelelő passzusai szerinti legális, illetve büntetendő terhesség-megszakítás között. A bíróság megismételte, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága azt a jogot is magába foglalja, hogy a vélemény sértő, megdöbbentő vagy zavaró formában hangozzék el, illetve a közéleti, közérdeklődésre számot tartó vitákban a szólásszabadságnak általában elsőbbsége van. Jelen esetben azonban a felperesek ok nélküli kiemelése és pellengérré állítása a személyiségi jogaik megsértését jelenti. A kérelmezőnek nem volt semmi oka arra, hogy az abortuszról szóló véleményét mások jogainak megsértése által terjessze.

2008 márciusában a kérelmező a szövetségi alkotmánybírósághoz alkotmányjogi panaszt nyújtott be

a bírósági döntéssel szemben. A döntés szerinte megsértette szólásszabadságát. Az alkotmánybíróság 2009 júliusában befogadhatatlannak ítélte a panaszt.

2010 júniusában azonban egy másik, hasonló ügy kapcsán a szövetségi alkotmánybíróság úgy döntött, hogy valóban sérült a kérelmező szólásszabadsága egy, a fentiekhez hasonló bírói végzés által, mivel a pellengérré állított orvos hírnevén nem esett csorba, illetve a kérelmező egy fontos közéleti kérdésben fejt ki álláspontját.

*A döntés.*¹³ A kérelmező az Egyezmény 10. cikkében garantált véleménynyilvánítási szabadságának sérelmét állította. Szerinte az ő vélemény szabadsága előbbre való az orvosok személyiségi jogainál. Azt is hangsúlyozta, hogy nem emelte ki a két szóban forgó orvost; a weboldalon sok olyan orvos neve szerepel, akik abortuszt végeznek.

A kormány azt állítja, hogy egy átlagos olvasó számára a szórólapok és a weboldal azt az üzenetet közvetítik, hogy az orvosok törvényellenes beavatkozásokat végeznek. A kormány szerint az orvosok személyes adatai közlésének megtiltása arányos és szükséges intézkedés egy demokratikus társadalomban. A kérelmezőt nem tiltották el attól, hogy felszólaljon a művi terhesség-megszakítás ellen, de a két orvos pellengérré állítása és a holokausztal való párhuzamba állítás az orvosok magánéletébe történő beavatkozásnak minősül. A kampány után olyanra a negatív érdeklődés középpontjába került a klinika, hogy a két orvosnak be kellett zárnia azt, és máshol tudtak csak új praxist kiépíteni.

Az Alliance Defending Freedom és az Aktion Lebensrecht für Alle civil szervezetek beavatkozásukban amellet érveltek, hogy egy közérdeklődésre joggal számító téma – egy „életpárti” (‘pro-life’) kampány – kapcsán nincs helye semmilyen szólásszabadság-korlátozó intézkedésnek.

A European Centre for Law and Justice beadványában azt emelte ki, hogy a kérelmező az auschwitzi párhuzammal nem bagatellizálni kívánta a holokausztot, illetve kihasználni a holokauszt témáját, hanem rá akart mutatni a jogszerűség és igazságosság fogalmi közötti lényeges különbségre. A szervezet arra is felhívta a figyelmet, hogy az abortusz és holokauszt összehasonlítás több más országban is, régóta használatos a hasonló abortuszellenes kampányokban.

A Bíróság mindenekelőtt megállapította, hogy a kormány nem cáfolta azt, hogy a hazai bírósági intézkedés beavatkozást jelentett a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába. Egy ilyen beavatkozás sérti az Egyezmény 10. cikkét, ha az a cikk 2. bekezdésében felsorolt feltételeknek nem felel meg. Így tehát azt kell vizsgálni, hogy a beavatkozás törvény által

előírt volt-e, volt-e legitim célja, és valóban szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban e célok megvalósításához. A felek egyetértettek abban, hogy a bírósági döntés a polgári törvénykönyv releváns passzusain alapul; a vitatott kérdés az, hogy szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban. A vélemény szabadság korlátozásának alapelveit a Bíróság korábban lefektette joggyakorlatában, és legutóbb a Delfi Észtország elleni ügyében foglalta össze azokat.¹⁴ A 10. cikk 2. bekezdésének megfelelő „szükségesség” azt jelenti, hogy van valamilyen kényszerítő társadalmi igény a korlátozásra. Az egyik legfőbb alapelv továbbá az, hogy politikai és közéleti témák esetén sokkal kisebb tere van a korlátozásoknak. A Bíróság azt is megállapítja, hogy a jó hírnév védelme – a magánélethez való jog részeként – az Egyezmény 8. cikke által védett. Azonban ahhoz, hogy az e cikk általi védelem egyáltalán felmerülhessen, a jó hírnév sérelmének és az érintett félt érő hátránynak el kell érnie egy bizonyos szintet, valóban csorbulnia kell a hírnevének. A Bíróság feladata annak vizsgálata, hogy a nemzeti hatóságok igazságos egyensúlyt teremtettek-e az Egyezmény által védett két jog között. A Bíróság leszögezte, hogy az ilyen esetekben ugyanolyan eredménnyel kell zárulnia a kérelmeknek, akár a 10. cikk, akár a 8. cikk alapján nyújtotta be egyik vagy másik fél.

Jelen esetben a Bíróság megállapította, hogy a kérelmező egy közéleti témában fejtette ki a véleményét, valamint, hogy bár a szórólapp kialakítása mindenképpen az első állításra („illegális abortuszt hajtanak végre”) vonzotta a tekintetet, de valójában a megfogalmazás pontosan leírta, hogy a szóban forgó abortuszok miatt nem terheli büntetőjogi felelősség az orvosokat. A Bíróság szerint az, hogy e magyarázat kevésbé volt kiemelve, nem jelenti azt, hogy az olvasók valóban azt gondolhatták, hogy a szóban forgó terhesség-megszakítások törvényellenes cselekedetek lennének. Ezért a kérelmező korábbi, nyilvánvalóan alaptalannak minősített, elutasított kérelmeitől jelen ügy mindenképpen külön kezelendő, mivel azokban az esetekben a szóróanyagokon nem szerepelt semmilyen jogi magyarázat. A Bíróság szerint az, hogy a két orvos ellen kiemelten kampányolt a kérelmező, csak emelte a közéleti vitakérdésben kifejtett kampányának eredményességét. A kormányzat előadta ugyan, hogy a két orvosnak végül be kellett zárnia a klinikát, de az nem egyértelmű, hogy ennek oka valóban a kérelmező tevékenysége lett volna. A Bíróság egyetértett a kérelmezővel abban, hogy az auschwitz-i tábor mint párhuzam nem jelenti azt, hogy az orvosok szakmai tevékenységét a náci rezsimhez hasonlította volna, mindössze arról van szó kérelmező

kijelentése szerint, hogy az emberek meggyilkolása abban az esetben is törvénytelen, ugyanakkor engedélyezett volt, és arra hívja fel a figyelmet, hogy a jog és az erkölcs sok esetben eltérhet egymástól. A Bíróság szerint tehát a holokauszttal történő párhuzamba állítás önmagában nem sérti az orvosok személyiségi jogait.

A Bíróság szerint a hazai bíróságok nem vizsgálták külön a weboldalon megjelent információk tartalmát és kontextusát, hanem csupán a szórólapokra alkalmazott elveket használták a weboldal értékelésekor is. A menüpont, ahol az orvosok neve és címe szerepelt, sok „abortuszdoktort” felsorolt, az pedig nem vitatható, hogy e két orvos valóban hajtott végre művi terhesség-megszakításokat. A hazai bíróságok értékeléseikben nem tettek különbséget a földrajzilag behatárolt területen folytatott szórólapos kampány és a világszerte elérhető honlap között, és nem vizsgálták külön a honlapot, annak tartalmát, a weboldal és a lista elrendezését, valamint azt sem, hogy valóban érzékeny adatokról van-e szó, vagy pedig a két orvos abortuszklinikájáról egyébként is volt már saját maguk által megosztott, nyilvános információ az interneten. A Bíróság a weboldalra vonatkozóan az ügy érdeméről nem tud döntést hozni, azt azonban megállapítja, hogy az állami bíróságok nem biztosították az Egyezmény 10. cikkében lefektetett elveknek megfelelő eljárási garanciákat.

Mindezek alapján a Bíróság 5–2 szavazati aránnyal azt állapította meg, hogy Németország megsértette a kérelmező 10. cikkben foglalt véleménynyilvánítási szabadságát.

Yudkivska és Jäderblom bírók különvéleményben fejtették ki, hogy szerintük nem áll fenn a 10. cikk sérelme, mivel a kérelmező nem az abortusszal kapcsolatos kormányzati politikával szemben fejtette ki álláspontját, ami valóban az Egyezmény 10. cikkének szigorú védelme alá esne mint közéleti téma, hanem két konkrét orvossal szemben fogalmazott meg vádakát; sőt, a náci párhuzam révén egyenesen démonizálta őket.

Kállai Péter

JEGYZETEK

1. 50255/12. számú kérelem.
2. Az EJEB 2016. január 5-én kelt ítélete.
3. 60119/12. számú kérelem.
4. Az Európai Tanács 343/2003/EK rendelete (2003. február 18.)
5. Az EJEB 2015. december 8-án kelt ítélete.
6. 11882/10. számú kérelem.

7. A Nagykamara 2015. október 20-án kelt ítélete.
8. Az ítélet összefoglalóját lásd: *Fundamentum*, 2014/3. 119–120.
9. 27510/08. számú kérelem.
10. „Art. 261bis „Faji megkülönböztetés: [...] Bárki aki nyilvánosan szóban, írásban, képpel, jellel, erőszakkal vagy bármely más módon lealacsonyít vagy diszkriminál egy személyt vagy személyek csoportját azok faji, etnikai vagy vallási hovatartozása miatt oly módon, amely aláássa az emberi méltóságot, vagy ezen okokból tagadja, durván kisebbit vagy igazolni törekszik egy népirtást vagy más, emberiség elleni bűncselekményeket [...], három évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntetendő.” 311.0 Schweizerisches Strafgesetzbuch vom 21. Dezember 1937. <http://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19370083/index.html#a261bis>
11. A Nagykamara 2015. október 15-én kelt ítélete. A Kamara 2013. december 17-i ítéletének összefoglalóját lásd: *Fundamentum*, 2014/1–2. 153–156.
12. 3690/10. számú kérelem.
13. Az EJEB 2015. november 26-án kelt ítélete.
14. 64569/09. számú kérelem, az EJEB Nagykamarájának 2015. június 16-i döntése. Az ítélet összefoglalóját lásd: *Fundamentum*, 2015/2–3. 129–135.